Rus-Gürcü savaşı küresel enerji rekabetinde yeni dönemi başlattı

Kafkaslar'da enerji savaşları

Kafkaslar'daki Rus - Gürcü savaşı bölgedeki siyasal tabloyu ciddi anlamda değiştirirken en önemli etkisi enerji piyasasına oldu. Kafkaslar'daki silah sesleri petrol fiyatlarındaki sıkıntıyı derinleştirmesinin yanı sıra, Türkiye'nin yıllardan bu yana diplomatik enerjisinin büyük bölümünü harcadığı Doğu-Batı enerji koridoru ve bölgesel enerji terminali olma çabalarını da tartışmaya açtı.

Bahadır Selim DİLEK

ANKARA - Mihail Saakaşvili'nin Güney Osetya'ya operasyon yapılması kararı ve Moskova yönetiminin buna sert tepki göstermesi ile patlak veren savaş sadece beş gün sürüp, binlerce insanın yaşamını yitirmesine yol açarken, 21. yüzyıla damgasını vuran küresel enerji rekabetinde yeni bir dönemin de başlangıç noktasını oluşturdu.

Aslında Kafkaslar'da beklenmedik bir şekilde patlak veren Rus-Gürcü savaşı, ABD ile Rusya arasındaki küresel enerji rekabetinde son perde olarak değerlendiriliyor. Fransa Cumhurbaşkanı **Nicholas Sarkozy**'nin devreye girmesiyle Moskova ve Tiflis arasında varılan mutabakat uyarınca silahlar şimdilik susmuş olsa da, büyük enerji santarcında gözler Ortadoğu'nun ardından şimdi de Kafkaslara çevrildi.

Bu savaş Türkiye'nin enerji konusunda bel bağladığı büyük projelerin geleceğini de ciddi anlamda tehdit altına soktu. Şimdi küresel enerji rekabetinde **"kabus senaryoları"** konuşuluyor. Rusya ile Gürcistan arasındaki savaş her ne kadar Tiflis yönetiminin Güney Osetya'ya yönelik askeri operasyonu nedeniyle patlak vermiş olsa da, bölgenin en önemli enerji geçiş güzergahları üzerinde bulunması, tartışmaların da siyasal zeminden çok küresel enerji rekabeti üzerinde yoğunlaşmasına neden oldu.

Dünyanın önde gelen iki önemli gücü arasındaki bu rekabetin, küresel enerji piyasası ve önde gelen küresel aktörlerin kurguladığı enerji stratejilerine nasıl yansıyacağı soruları gündeme damgasını vurmuş durumda. Şu an için yapılan bütün değerlendirmeler **"çok erken"** olarak algılansa da dünyanın giderek yükselen petrol fiyatlarından dolayı deyim yerindeyse diken üzerinde durduğu bugünün en önemli gerçeği...

Demirel pakt önermişti

SSCB'nin dağılmasından sonda adeta kangren olan Güney Osetya ve Abhazya sorununun ciddi bir sıkıntı potansiyeli taşıdığı öteden beri biliniyordu. Hatta 9. Cumhurbaşkanı **Süleyman Demirel**, 1999 yılında İstanbul'da kasım ayında yapılan AGİT zirvesinde aynı yılın Saraybosna'da imzalanan Balkan İstikrar Paktı'nın bir benzerinin Kafkaslar'da da imzalanması önerisini getirmişti. Ancak, gerek Rusya'nın bu girişimden rahatsız olması, gerekse Avrupa ülkelerinin önceliği Balkanlara vermesi nedeniyle, Demirel'in önerisi yaşama geçirilemedi. Dolayısıyla da Balkanlar'daki itilafların çözülmesi için zamanlanının da uygun olmasına karşın, Avrupalı liderlerin kendi arka bahçelerini öncelikli olarak gözetmeleri üzerine, Güney Osetya ve Abhazya sorunları bugüne kadar taşındı.

Kafkaslar'daki Rus - Gürcü savaşı bölgedeki siyasal tabloyu ciddi anlamda değiştirirken en önemli etkisi enerji piyasasına oldu. Kafkaslar'daki silah sesleri petrol fiyatlarındaki sıkıntıyı derinleştirmesinin yanı sıra, Türkiye'nin yıllardan bu yana diplomatik enerjisinin büyük bölümünü harcadığı Doğu-Batı enerji koridoru ve bölgesel enerji terminali olma çabalarını da tartışmaya açtı.

Şöyle ki;

Gürcistan'ın ABD ile yakın ilişki içinde olduğu, hatta Tiflis yönetiminin NATO tam üyelik için hazırlık yaptığı bir dönemde hemen hiç kimse, Rusya'nın bu ülkeye kapsamlı ve şiddetli bir askeri operasyon düzenleyebileceğini düşünmüyordu. Özellikle de Batılı tarzı ile bilinen çiçeği burnunda Devlet Başkanı **Dmitri Medvedev**'in böyle bir yaklaşım içine girebileceğini kimse hesap etmiyordu. Ancak, konuyu yakından takip eden uzmanlar, Moskova'nın Tiflis'i bir tuzağa doğru çekmekte olduğunu görebiliyorlardı. Sonuçta, Saakaşvili'nin NATO'ya biran önce üye olabilmek için Güney Osetya sorununu silahla çözmeye kalkması, Rusya'yı güçlü bir şekilde harekete geçirdi. Bu noktada NATO'nun 2-4 Nisan tarihlerinde Bükreş'te yapılan zirvesinde Gürcistan için üyelik eylem planı benimsediğini ve ülke içindeki ayrılıkçı sorunların çözülmesi sonrasında da konunun aralık ayında yapılacak dışişleri bakanları toplantısında ele alınacağı garantisi verdiği notunu da düşmek gerekiyor.

Rusya'dan Avrupa'ya mesaj

Rusya ciddi askeri gücüyle birlikte Gürcistan'ı ağır bir yenilgiye uğratırken, **"Ben istediğim zaman Kafkaslar'daki stratejik-politik dengeyi değiştirebilme gücüne sahibim"** mesajı veriyordu. Bir başka mesaj da, enerji güzergahları konusunda büyük hassasiyet gösteren Batılı ülkelere yönelikti. Yıllık 50 milyon ton taşıma kapasitesine sahip ve bin 774 kilometre uzunluğunda olan ve 440 kilometresi Azerbaycan'dan bin 74 kilometresi Türkiye'den geçen BTC **(1)** petrol boru hattının 260 kilometresi Gürcistan toprakları üzerinde bulunuyor. Rusya, istediği zaman, başta ABD olmak üzere Batılı ülkelerin büyük önem verdiği Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattını devre dışı bırakabileceğini göstermişti**(2)**. Yani, Rusya bu mesajıyla Kafkasya'daki enerji denklemini istediği zaman değiştirebileceğini ortaya koymuştu.

Bu durum Türkiye'nin Kafkasya, Orta Asya ve Irak petrollerinin uluslararası piyasalara çıkarılmasına ilişkin **"terminal ülke olma"** politikasının geçerliliği de tartışma açıyordu. Çünkü, enerji kaynaklarının önemli bir bölümünü elinde tutan ya da üzerinde ciddi etkisi bulunan Moskova yönetimi, **"transit ülkelerin çeşitlendirilmesi"** politikasıyla, Türkiye'nin terminal ülke olma politikasına karşı çıkıyordu. Hatta Rus yetkililer bu yaklaşımlarına, Türkiye'nin enerji konusundaki kaynak çeşitlendirme girişimlerini gerekçe olarak gösteriyordu. Onlara göre Türkiye kaynak

çeşitlendirebiliyorsa, Rusya da transit ülkeleri çeşitlendirme hakkına sahipti. Gürcistan'ı ağır bir yenilgiye uğratan Rusya, bu konuda Türkiye'ye yönelik mesajını da güçlendirmiş oldu.

BTC...

Bu noktada kısa bir ayraçla savaş sürerken Gürcü yönetiminin sürekli Bakü-Tiflis-Ceyhan hattının Ruslar tarafından bombalandığı bilgisini sızdırıp, destek alma çabasına da vurgu yapmak önem taşıyor. Çünkü Tiflis yönetimi, başta Batılı ülkelerin ancak ve ancak petrol arzının tehlikeye düşmesi durumunda harekete geçeceği hesabını yapıyordu. Ancak Tiflis'ten gelen bütün bu açıklamalar Moskova tarafından özenle yalanlanmıştı.

Rusya'nın BTC'yi vurması durumunda dünya petrol piyasası da önemli bir sıkıntı ile karşı karşıya kalmış olacaktı. Bu durumda yükselecek petrol fiyatlarından yine Rusya kârlı çıkacaktı.

Sözün özü Kafkasya'da ayın başından buyana yaşanan gelişmeler, Rusya'nın küresel enerji rekabetinde, Washington yönetiminin üçüncü ülkeler üzerinden stratejik bölgeler üzerinde etkinlik sağlama çabalarına da izin vermeyeceğini göstermişti. Yani, Gürcistan'ın ABD'yi arkasına alarak Kafkaslar'da Washington yönetiminin politikalarını uygulamaya kalkmasına, Moskova yönetimi açık bir dille **"hayır"** karşılığını veriyordu.

Böylece, enerji kaynakları ve enerji güzergahları üzerinde denetim sağlama mücadelesinde yeni bir sayfa da açılmış oluyordu. En ince ayrıntısına kadar hesaplanmış stratejik adımlarla, komplo teorileri birbirine karışsa da ortaya atılan değerlendirmeler, başta Türkiye olmak üzere enerji konusunda sıkıntılı bir dönemin başladığını gösteriyor. Kafkaslar'daki belirsizlik ortamı ile birlikte petrol fiyatlarının yeniden yükselmesi güçlü bir olasılık olarak görülüyor.

Bu durum hem ABD kökenli büyük petrol şirketlerinin hem de önemli bir petrol ihracatçısı olan Rusya Federasyonu'nun kasasının dolmasına neden olacak. Türkiye gibi önemli petrol ithalatçısı olan ülkeler ise krizin eşiğine kadar gelecek.

Bu aşamada, Kafkaslar'daki savaşın petrol fiyatlarının bilerek yükseltilmesi için başlatılmış olduğu yorumları da giderek daha yüksek sesle dile getiriliyor. Hem Kafkasya'daki son gelişmeler hem de Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) petrol boru hattının Türkiye sınırları içindeki bölümüne yapılan sabotaj, birlikte değerlendirildiğinde bu yorumlar daha da fazla dikkat çekmeye başladı.

Yani, ABD'nin desteklediği Gürcistan'ın Güney Osetya'ya karşı büyük bir operasyon yapması, Moskova yönetiminin de bunu gerekçe gösterip Gürcistan'a saldırması, petrol fiyat istikrarını bozmaya yönelik yeni bir enerji oyunu olarak değerlendiriliyor. Ankara'da ise bu durum, **"Türkiye'nin Orta Asya arasında enerji koridoru olma plan ve çalışmalarını etkileyebilecek önemli bir enerji oyunu"** şeklinde yorumlanıyor.

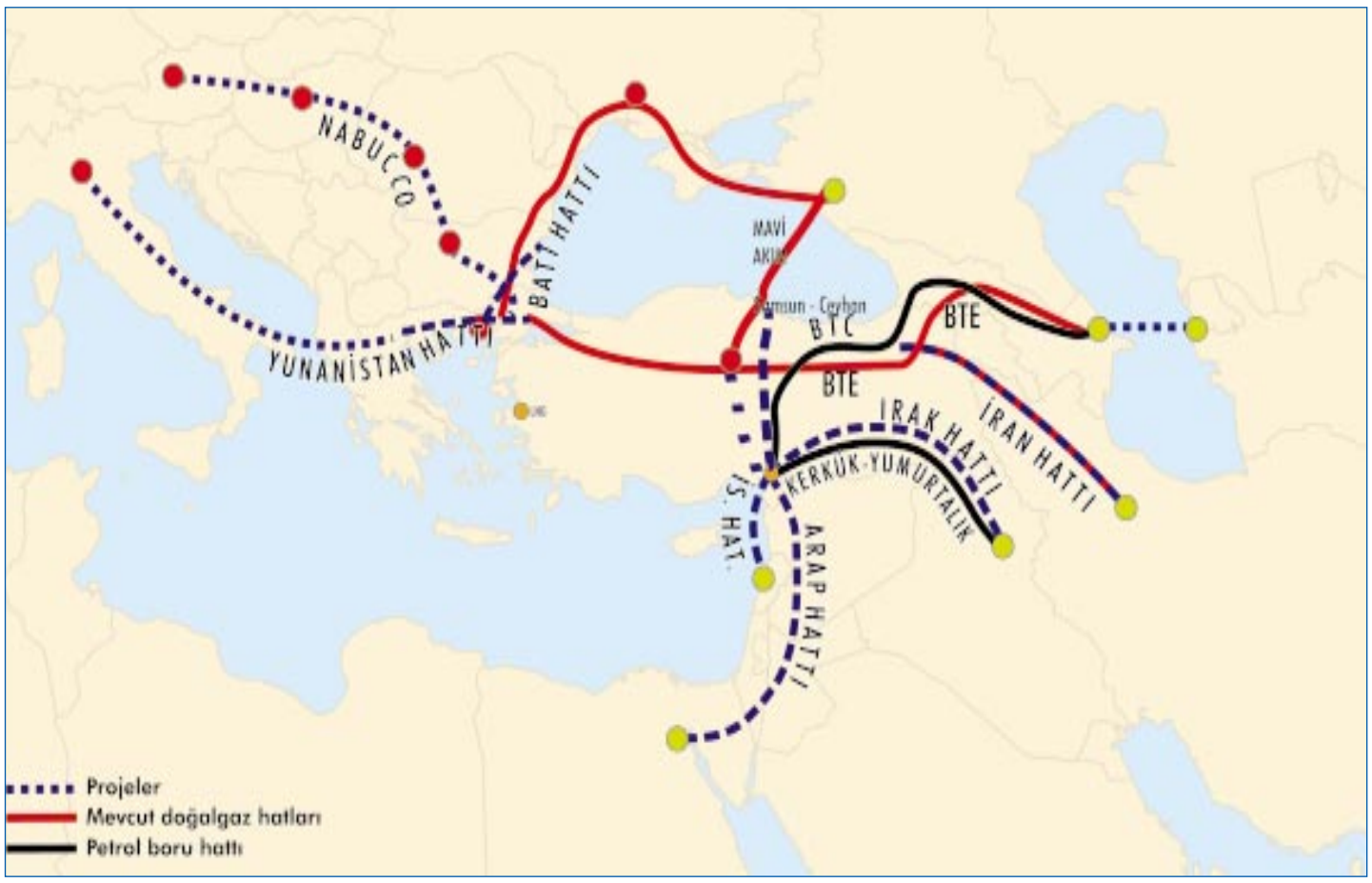

ABD'nin desteklediği Gürcistan'ın Güney Osetya'ya karşı büyük bir operasyon yapması, Moskova yönetiminin de bunu gerekçe gösterip Gürcistan'a saldırması, petrol fiyat istikrarını bozmaya yönelik yeni bir enerji oyunu olarak değerlendiriliyor. Ankara'da ise bu durum, "Türkiye'nin Orta Asya arasında enerji koridoru olma plan ve çalışmalarını etkileyebilecek önemli bir enerji oyunu" şeklinde yorumlanıyor.

Türkiye için ikili siyasal, stratejik ve ekonomik ilişkiler bağlamında savaşın iki tarafı olan Rusya ve Gürcistan çok önemli konumda bulunuyorlar.

Türkiye iki arada kaldı

Türkiye'nin, savaşın diğer tarafı olan Rusya'ya da önemli ölçüde doğalgaz bağımlılığı bulunuyor. 2010 yılına kadar Türkiye'nin yüzde 70 oranında bağımlı olacağı hesaplanan Rus doğalgazı ağırlıklı olarak Karadeniz'in altından geçen Mavi Akım hattı aracılığı ile veriliyor.

Mavi Akım projesi, Ankara ile Moskova arasında 1997 yılında imzalanan anlaşmaya göre, 25 yıl süreyle, Türkiye'nin Rusya'dan yılda 16 milyar metreküp doğalgaz satın almasını öngörüyor. Ankara ile Moskova arasında siyasal bir gerilim olması ve Rusya'nın Mavi Akım'dan gelen gazı azaltması veya kesmesi durumunda, Türkiye ciddi bir enerji krizi ile karşı karşıya kalma riski de bulunuyor. Türkiye için bu risk önemli. Çünkü Rusya daha önce doğalgazı bir diplomasi aracı olarak kullanabileceğini Ukrayna ile yaşadığı krizde göstermişti.

Orta Asya ve Hazar havzası petrollerini Türkiye üzerinden dünya pazarlarına açacak Samsun-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattının temeli de geçen sene atılmıştı. Rusya'nın, Karadeniz'i Ege denizine bağlayacak Burgaz-Dedeağaç petrol boru hattı üzerinde anlaşmaya varmış olmasına karşın, Samsun-Ceyhan hattı projesinin temelinin atılması **"Türkiye'nin stratejik konumuna katkı"** olarak değerlendirilmişti. Türk Boğazları ile çevrenin ve enerji sevkinin güvenliğini garanti altına alacak olan hattın gelecek yıl tamamlanması bekleniyor. Samsun-Ceyhan Petrol Boru Hattı güzergahının, Ceyhan'ın önemli bir petrol ve petrol ürünleri ticaret merkezi olmasını desteklemesi öngörülmüştü.

Gürcistan'ın da Türkiye açısından Azerbaycan ve Orta Asya'ya açılan kapı niteliği taşıması, bu ülkenin stratejik değerini arttırıyor. Tiflis'in Batı ittifakı içinde yer alma çabaları ise Türkiye tarafından önemli ölçüde destekleniyor. Ülkenin en önemli dış ticaret ortaklarından biri de yine Türkiye. Ankara son krizde bir ülkeyi diğerine tercih etme zorunda kalmamak için yoğun çaba gösterdi. Ancak, AKP hükümetinin dış politikada ABD'nin dümen suyundan çıkmama çabası, Türkiye'nin diplomatik girişimlerinin ağırlığını büyük ölçüde ortadan kaldırdı.

Ancak büyük tabloya bakıldığında Rusya kısa ve orta dönemde Kafkasların kapılarını ABD'ye kolay kolay açacak gibi görünmüyor. Üstelik enerji rekabetinde de giderek bir adım öne geçen Moskova, ABD'ye yakın duram bütün ülkeleri de aynı keyfeye koymakta sakınca görmüyor. ■

Dipnotlar

1. TPAO'nun BTC'de yüzde 6.53'lük hissesi bulunuyor.

2. Türkiye, stratejik önemi nedeniyle bu proje için çok yoğun çaba gösterdi. Rusya'nın, şiddetli muhalefetine karşın BTC 2 Haziran 2006 günü faaliyete geçmişti. 2 yıl içinde Ceyhan'a akan petrol 385,1 milyon varile ulaştı.